

Z cesty své nesejdeme

Osudy východočeských a hornolanguedockých
protestantských komunit v 18. století

Eva Hajdinová

Dokončení rukopisu této publikace laskavě podpořil Nadační fond Františka Topiče.

Publikace vznikla s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 67985921.

Na obálce použito vyobrazení *Osvobození vězňů držených v Pont-de-Montvert, 24. července 1702*, malba na skle od Samuela Bastida z počátku 20. století. © Musée des vallées cévenoles, St-Jean-du-Gard.

Na titulní straně použito vyobrazení *Shromáždění „církve pouště“ u Lecques (nedaleko Nîmes)*. © SHPF, Paris (srov. též obr. 10 v knize).

Lektorovali:

PhDr. Eva Kowalská, DrSc.

doc. Mgr. Daniela Tinková, Ph.D.

doc. Mgr. Jiří Hoblík, Th.D.

Author © Eva Hajdinová, 2016

© Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2016

Cover & Typo © Scriptorium, 2016

ISBN 978-80-87782-57-6 (MÚA)

ISBN 978-80-88013-26-6 (Scriptorium)

OBSAH

Úvod	9
Stručný historicko-správní, sociální a vlastivědný popis regionů	24
Část I.	
SOUHRNNÝ PŘEHLED NÁRODNÍCH A REGIONÁLNÍCH UDÁLOSTÍ	35
1. Kacířské Čechy a languedocký hugenotský půlměsíc	37
1.1. Languedocké hugenotské bastiony a stvrzení jejich existence ediktem nantským	37
1.2. Kacířské Čechy a náboženská tolerance z nutnosti	47
1.3. Zlomení protestantské stavovské opozice v Čechách a počátky rekatolizace	54
1.4. Od založení královéhradeckého biskupství do episkopátu Tobiáše Jana Beckera	60
1.5. Rostoucí nátlak francouzské koruny a nezadržitelný úpadek languedockých hugenotských sborů	63
1.6. Jedno království a jedna víra, či dualita protireformačních politik	69
1.7. Problém loajality francouzských hugenotů a poslední roky před odvoláním ediktu nantského	72
2. „Život v podzemí“ – osudy skrytých protestantských komunit v 1. polovině 18. století	79
2.1. Stoupající zahraniční agitace ve východních Čechách	79
2.2. Role emigrace: svodníci, Herrnhutští a emisaři	83
2.3. Opočenská rebelie a nucený návrat do utajení	92
2.4. Od babylonského zajetí ke zrodu „církve pouště“	97
2.5. Hnutí proroků a válka camisardů	102
3. Od baroka k osvícenství	109
3.1. Od slezských válek k postupnému konci rekatolizačního tažení	109
3.2. Sílicí obnova francouzských reformovaných komunit	117
3.3. Tajní nekatolíci ve východních Čechách versus obnova hornolanguedockých konzistoří	129
3.4. Voltaire – kauzy Calas, Rochette, Sirven	131
3.5. Pozvolný konec perzekucí v období „second désert“	137
3.6. Poslední léta před tolerancí v Čechách	144

Část II.	
MEZI OBRANOU A REZISTENCÍ – PRAXE UCHOVÁNÍ NÁBOŽENSKÉ JINAKOSTI	153
4. Tajná shromáždění	155
4.1. Hospodine, Bože můj, k tobě se utíkám (Ž 7)	155
4.2. Kacířské schůzky rozličné	174
4.3. Pijte z něho všichni (Mt 26, 27)	184
4.4. Pastoři, predikanti či lidoví vykladači Písma?	192
4.5. Role žen	200
5. Četba a domácí kult	209
5.1. „Za naše knihy dali nám šerednou knihu papežskou“	210
5.2. Důmyslné skrýše	215
5.3. Jisté a nejisté cesty kontrabandu	218
5.4. Knižní typologie	237
5.5. Způsob čtení a domácí kult	254
6. Přežívající praxe ilegálních sňatků a křtů v 18. století	259
6.1. Nekatolické pohřby	260
6.2. Svatby a křty v kruhu svých bližních	272
6.3. Problematika dědičného práva a násilná kampaň překřtívání hugenotů	285
6.4. Obrana a protiútok hugenotů – nástup osvícenského diskurzu	290
Část III.	
VÝZNAMNÉ PILÍŘE PŘEŽITÍ	307
7. Tkalci a česači vlny – překrývání konfesních a profesionálních vazeb	309
7.1. Dominance textilních řemesel v Languedoku	309
7.2. Pestrá venkovská společnost východních Čech	315
7.3. Významný vliv languedocké reformované městské elity a drobné šlechty	324
7.4. Obyčejní sedláci, či příslušníci plebejské inteligence?	339
8. Semiperiferní prostředí a symbolika hory	353
8.1. V bezpečí hor	356
8.2. Nový Izrael – topos hory jako významný pilíř protestantské spirituality	368

9. Protestantská proroctví, apokalyptické vize a sektářští blouznivci	375
9.1. Česká protestantská proroctví v 17. století	378
9.2. Poniatowská versus Isabeau Vincentová a další „prophètesses“	383
9.3. Eschatologické vize v českém prostředí v 18. století	392
9.4. Od heterodoxních proroctví k pravověrné církvi	404
9.5. Role nekonformních eschatologických vizí v dlouhodobé perspektivě	408
Závěrečné shrnutí	413
Použité prameny	423
Seznam literatury	427
Seznam zkratk	447
Seznam vyobrazení	449
Summary	452
Résumé	459
Rejstřík osob	467
Rejstřík míst	481